

Üniversitelerdeki Öğretim Elemanlarının Yabancı Dili Geliştirme Güçlükleri

The Difficulties Faced by Academic Staff at Universities in Improving their Foreign Language

Aytunga Oğuz
Dumlupınar Üniversitesi

Öz

Bu makalenin amacı, Türk üniversitelerindeki öğretim elemanlarının yabancı dili geliştirme güçlüklerinin nedenlerini ve bu konudaki önerileri ortaya koymaktır. Araştırmanın örneklemini; Afyon Kocatepe, Akdeniz, Anadolu, Atatürk, Dicle, Dumlupınar, Osmangazi ve Zonguldak Karaelmas Üniversite'lerinin; Fen Edebiyat, İktisadi ve İdari Bilimler ile Mühendislik Fakülte'lerinde görev yapan 662 yardımcı doçent ve araştırma görevlisi oluşturmuştur. Uygulanan anket sonucu, öğretim elemanlarının % 77.95'i yabancı dili geliştirmede güçlük çektiğini belirtmiştir. Bu güçlüğü önnde gelen nedenleri; yurt dışında kalma olanağı bulamama, üniversitede etkili yabancı dil kurslarının düzenlenmemesi, yeterli zaman ayıramama ve bulunduğu ortamdaki olanakların yetersizliğidir. Öğretim elemanları, akademik kariyerin başlangıcında yabancı dili geliştirmeye yönelik yeterli olanakların sağlanmasını, etkili yabancı dil kursları düzenlenmesini ve yurt dışındaki dil kurslarına katılma olanağının verilmesini önermişlerdir.

Anahtar Sözcükler: Yükseköğretim, öğretim elemanı, yabancı dil

Abstract

The aim of this article is to present the reasons of the difficulties that the academic staff in Turkish universities face in improving their foreign language and to offer some suggestions on this matter. The sample for the research consists of 662 assistant professors and research assistants who work at the faculty of Economical and Administrative Sciences, the faculty of Arts and Sciences and the faculty of Engineering, in Afyon Kocatepe, Akdeniz, Anadolu, Atatürk, Dicle, Dumlupınar, Osmangazi and Zonguldak Karaelmas Universities. As a result of the inquiry applied, it has been determined that 77.95 percent of the academic staff in these universities have difficulties in learning and improving their foreign language. The primary reasons of the difficulty can be listed as; not having enough time to study, not being able to go abroad, lacking effective English courses which should be organized by the university where they work and the shortcoming in finding efficient facilities where they live. Academic staff suggest that they should be provided with efficient opportunities in improving their foreign language at the beginning of their career and given opportunities to join effective language courses abroad or at home.

Key Words: Higher education, academic staff, foreign language

Giriş

Eğitim sistemi nitelikli olduğu ölçüde nitelikli insanların yetiştirilmesine hizmet eder. Demokratik, siyasal ve sosyal yaşamı gerçekleştirmenin bir aracı olan eğitim, aynı zamanda kalkınmanın da temelidir. Bu çerçevede, eğitime yapılan yatırımın; en karlı, en pahalı, sonucu en geç alınan ve yanlış yönlendirildiğinde zararı en korkunç olan bir yatırım olduğu göz ardı edilme-

melidir (Kaya, 1989, 4). Bu durum, eğitim sistemlerinin, belli eğitim hedefleri doğrultusunda planlı, programlı olarak işleyişini gerektirir. Eğitim etkinliklerinin amaçlı, gelişigüzelikten uzak, düzenli ve kontrollü bir biçimde gerçekleştirilmesi, sistemi etkili ve verimli kılar.

Sistem yaklaşımıyla bakıldığında, sistemin bir ögesinde olan değişme, sistemin tümünü etkileyeceğinden sistemi oluşturan ögeler arasında tutarlı ilişkiler olması gerekir (Demirel, 1983, 164). Eğitim sisteminin her bir basamağı ve bu basamaklarda uygulanan eğitim programları birbirleriyle ilişkili olarak ele alınmalıdır.

Sistemin bir ögesinde ortaya çıkan bir problem, sistemin diğer öğelerini de olumsuz yönde etkileyebilir. Örneğin, yüksek öğretimde yaşanan bir sorun, ortaöğretime ya da ilköğretime yansiyabilir. Bu nedenle, eğitim sisteminin bir bütün olarak görülmesi ve karşılaşılan sorunların çözümü için gösterilecek çabaların, eğitim sisteminin bütününe katkı getireceği düşüncesiyle hareket edilmesi gerekir.

Türk Eğitim Sisteminde, örgün eğitim ve yaygın eğitim olmak üzere iki bölümden oluşan bir bütünlük söz konusudur. Örgün eğitim kapsamında; okulöncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumları hizmet vermektedir (Erden, 1998, 172). Örgün eğitimin, ortaöğretimden sonraki en üst basamağında yükseköğretim kurumları bulunur. Yükseköğretim, 2547 sayılı Yükseköğretim Yasasına göre, en az 4 yarıyılı kapsayan her kademedeki eğitim-öğretimin tümü olarak tanımlanmıştır. Yükseköğretim kurumlarının başlıca görevleri; çeşitli düzeylerde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayım ve danışmanlık yapmak; insan gücü yetiştirmek; kamuoyunu aydınlatıcı bilgiler sunmak; toplumu eğitmek; ülke sorunlarına ilişkin öneriler sunmak; teknoloji üretmek, geliştirmek, kullanmak ve yaygınlaştırmaktır (Hatiboğlu, 1995, 11-24).

Üniversiteler, gerçeklerin bekçisi, yeni gerçeklerin devamlı arayıcısı, toplum değerlerinin koruyucusu, millî birliğin garantisi, gençliğin şekillendiricisi ve geleceğin yol göstericisi olarak eğitim sisteminde önemli bir yere sahiptir (Kaya, 1989, 80). Böylesine önemli görevler üstlenen yükseköğretim kurumlarının bu görevlerini gerektiği gibi yerine getirebilmeleri; insan gücü ve insan gücü dışı kaynaklarla yeterince donatılmalarına ve bu kaynakları etkili ve verimli bir biçimde kullanmalarına bağlıdır. Böylece, karşılaşılan sorunlara akılcı ve kalıcı çözümler üretilebilir.

Üniversitelerin, yerel, ulusal ve uluslararası düzeylerde varlıklarını sürdürebilmeleri, hem kendi sorunlarına hem de diğer sorunlara bilimsel veriler ışığında çözümler aramalarını gerektirir. Aksi durumda, bu kurumlarda ne bilgi ve teknoloji üretmek ne de nitelikli insan gücü yetiştirmek olasıdır. Nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi, hem toplumun çeşitli alanlarındaki etkinliklerin etkili ve verimli bir biçimde yürütülmesi hem de yükseköğretim kurumlarının kendi yaşamlarını geliştirerek sürdürmeleri açısından önem taşımaktadır. Bu bağlamda, sorunlarından arınamayan üniversitelerin

kendilerinden beklenen görevleri gerçeği gibi yerine getirmeleri ve çağdaş üniversite niteliğini taşımaları söz konusu değildir.

Türkiye’de, 53’ü devlet, 21’i vakıf üniversitesi olmak üzere toplam 74 üniversite bulunmaktadır (TBMM Kararı, 2000, 95). Bu üniversitelere yenilerinin katılması girişimleri de sürdürülmektedir. Ancak, bu üniversiteler, hem nitelik hem de nicelik yönünden, ivedi çözüm bekleyen birçok sorunlarla karşı karşıya bulunmaktadır (Erden, 1998, 187-188; Büyükerşen, 1992, 72-73).

Yükseköğretimdeki sorunların en önemlilerinden birisi; öğretim elemanlarının yetiştirilmesi konusundadır. Türkiye’deki üniversitelerde öğretim elemanı yetiştirmekte güçlük çekilmektedir. Üniversitelerin sayısındaki hızlı artışa karşılık öğretim elemanı yetiştirilmesi aynı hızda gerçekleştirilememektedir. Üniversitelerdeki öğretim elemanı açığı büyük ölçüdedir. 1999-2000 öğretim yılında, yükseköğretimde toplam 64.169 öğretim elemanı bulunmakta ve bunların da 20.146’sı öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. AB ülkelerinde bir öğretim üyesine 15 öğrenci düşerken Türkiye’de bir öğretim üyesine 35 öğrenci düşmektedir. Bu sorun, özellikle yeni kurulan ve gelişmekte olan üniversitelerde daha fazla hissedilmektedir. Çünkü öğretim elemanlarının %50’si Ankara, İstanbul ve İzmir illerindeki üniversitelerde görev yapmaktadır. Oysa bu illerdeki üniversite öğrencilerinin oranı % 26’dır (TBMM Kararı, 2000, 97). Bu durum, hem öğretim elemanlarının vereceği hizmeti hem de yükseköğretimin niteliğini olumsuz yönde etkileyebilir. Yükseköğretim kurumlarının kendilerinden beklenen görevleri yerine getirebilmeleri, büyük ölçüde, öğretim elemanlarının yeterli nitelikte ve sayıda yetiştirilmesine bağlıdır.

Öğretim elemanlarının yetiştirilmesinde gerekli olanların sağlanması öğretim üyeliği mesleğinin çekiciliğini de artırabilir. Bugün, başta ekonomik nedenler olmak üzere, çeşitli nedenlerle öğretim üyeliği giderek ilgi çekici bir meslek olmaktan çıkmaktadır. Oysa ki, toplumun nitelikli insan gücünü, ancak, yeterli sayı ve nitelikteki öğretim elemanları yetiştirebilir. Öğretim elemanı, bilginin üreticisi, kaynağı, aktarıcısı, taşıyıcısı ve koruyucusudur. Bu özellikleri, yoğun ve sürekli bir biçimde bilgi dünyasında yaşayarak kazanabilir. Bu nedenle, öğretim elemanlarının önündeki tüm bilgilere erişme kapıları açık olmalıdır. Bunlardan birisi, öğretim elemanlarının yabancı dil bilgi ve becerilerini geliştir-

meye yönelik programların düzenlenmesidir (Ataünal, 1999, 237). Yabancı dili geliştirme konusu, öğretim elemanlarının karşılaştıkları önemli sorunlardandır.

Öğretim Elemanlarının Yabancı Dili Geliştirmeleri ve Etkileyen Etkenler

Öğretim elemanı, iletişim teknolojilerinin hızla geliştiği küçülen bir dünyada yalnızca ulusal düzeyde bilgi ve teknoloji üretemez. Bilim evrenseldir ve öğretim elemanının da evrensel düzeyde bilgi alışverişini gerçekleştirebilmesi gerekir. Bu durumda, en az bir yabancı dili bilmesi gerekmektedir. Bugün, uluslararası ilişkilerin yoğunluğu, yabancı dil öğrenmeyi gerekli kılmaktadır. Bir dilin başka uluslar tarafından öğrenilmesini önemli kılan ölçütlerin başında o dili konuşan ülkenin politik ve ekonomik durumu başta olmak üzere tarihsel, kültürel ve ticari ilişkiler de rol oynamaktadır (Demirel, 1999, 15). Yabancı dil bilme, bugün, çağdaş olmanın da bir ölçütü olarak görülmektedir. Yabancı dil bilmenin gerekliliğinin bilincinde olan pek çok ülke, eğitim programlarında yabancı dil derslerine yer vererek bireylerine, yabancı dili etkili bir biçimde öğretme çabasıdadır (Yaşar, 1993, 1-2). Türkiye’de de, bütün dünya ülkeleri ve özellikle Avrupa ülkeleri ile ilişkileri yanında, bilim dünyasında da hak ettiği yeri alması ve çağdaş uygarlığa ulaşması için, bir yabancı dil bilmenin gerekli olduğu düşünülmektedir (MEB, 2000, 181). Sekizinci beş yıllık kalkınma planında da eğitimin bütün kademelerinde yabancı dille öğretim yerine, bireylere yabancı dili en iyi şekilde öğretmek için gerekli çalışmaların yapılması planlanmıştır (TBMM Kararı, 2000, 99).

Yabancı dil öğretiminde geliştirilmesi amaçlanan dört temel dil becerisi söz konusudur. Bunlar; dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerileridir. Ancak, bu becerilerin her birisini herkesin aynı düzeyde öğrenmesi gerekmez. Örneğin; bir bilim adamının yabancı dilde kendi alanıyla ilgili okuma anlama çalışmalarına ağırlık vermesi yeterli olabilir (Başkan, 1994, 43). Yabancı dil becerilerinin geliştirilmesinde her birisinin yüzdesi farklı olabilir (Demirel, 1999, 31). Bu noktada, öğretim elemanı, yabancı dil becerilerini kendi gereksinimleri doğrultusunda geliştirmek ve yabancı dilden yararlanmak durumundadır. Böylece, bilgi edinme, üretme ve iletme sürecinde; yabancı dil aracılığıyla, bilmediği yeni bilgilere erişme olanağı

bulabileceği gibi, ürettiği bilgileri yabancı dilde sunarak başkalarını da bu bilgilerden haberdar edebilir.

Bir yabancı dil bilme, öğretim elemanlarında aranan özelliklerden birisi durumundadır. 2547 sayılı Yükseköğretim Yasası’nın 23. ve 24. maddeleri gereğince, yardımcı doçentliğe ve doçentliğe yükseltilebilmek için, gereken koşullardan birisi yabancı dil sınavında başarılı olmaktır (Hatiboğlu, 1995, 33-34). Bugün, Türkiye’deki öğretim elemanları, doçent oluncaya dek, lisansüstü eğitim basamaklarında yabancı dil sınavlarını başarıyla aşmak zorundadır. Belli bir düzeyde yabancı dil bilgisine sahip olma, gerek yüksek lisans ve doktora programlarına katılmak ve programı tamamlamak için, gerekse doçentliğe yükseltilebilmek için aşılması gereken önemli bir “baraj” durumundadır. Bu barajın aşılamaması ise, bu durumdaki öğretim elemanlarında; moral çöküntüsüne, akademik yaşama karşı ilgisizliğe, sisteme karşı kırgınlık ve tedirginliğe yol açmakta, hatta sistem dışına itilecek duruma getirmektedir. Bir yandan yabancı dil bilmenin gerekliliği öte yandan bu gereğin gerçekleşmesini güçleştiren etkenler bu öğretim elemanlarını adeta çıkmaza sürüklemektedir (Kaptan, 1999, 6). Böylece, yabancı dili geliştirmede güçlük çeken öğretim elemanları, akademik kariyerlerinde güçlükle ilerleyebilmektedirler. Üniversitelerin öğretim elemanı gereksinimini karşılamak için bu sorunun ivedilikle çözülmesi gerekmektedir. Öğretim elemanlarının yetiştirilmesinde karşılaşılan bu soruna çözüm önerileri getirebilmek için, yabancı dili geliştirmede karşılaşılan güçlüklerin nedenlerini incelemek gerekmektedir.

Yabancı dil öğrenmeyi ve geliştirmeyi etkileyen birçok etkenden söz edilebilir. Bunlar, yabancı dili öğrenen bireyin kendi niteliklerinden, öğreten, eğitim ortamından ve çevreden kaynaklanabilir. Yabancı dil öğrenmeye etki eden başlıca etkenler arasında; yabancı dil öğretim yöntemi, yaş, yetenek, güdü, tutum ve ilgi, sosyal çevre, bireysel farklılıklar, zeka, yabancı dil öğrenmeye ayrılan zaman, yabancı kültüre karşı tutum, bireyin öğrenme stratejileri, ana dil becerisi, yabancı dilin ana dille olan benzerliği, öğrenenin çalışma alışkanlığı ve kendisini değerlendirme becerisi sayılabilir (Gülmez, 1987, 32-37).

Araştırmalara göre, ikinci dil kazanmadaki başarıyla ilişkili duyuşsal değişkenler; güdülenme, özgüven ve kaygıdır. Yüksek düzeyde güdülenmiş, kendine güve-

nen ve kaygısı az olan kişilerin ikinci dili kazanmada daha başarılı oldukları belirtilmektedir (Krashen, 1986, 31). Bir yabancı dili öğrenebilmek için, öncelikle, bireyin yabancı dili öğrenme isteğinin olması, güdülenmesi gerekir. Güdülenmemiş bir öğrenciye, bir yabancı dili öğretmek güçtür. Dil öğrenmede güdülenmeyi sağlayan iki nokta önemlidir. Bunlar; yabancı dile duyulan iletişimsel gereksinim ve o dili kullanan topluma karşı tutumlardır (Littlewood, 1988, 53). Birey, kendisine yarar getirmeyeceğine inandığında yabancı dile karşı isteksizlik duyar, zaman harcamaz ve başarısız olur. Bu nedenle, ona, yabancı dilin getireceği yararlar doğru olarak anlatılmalıdır (Ekmeççi, 1983, 24). Aksi durumda, Başkan (1994, 41)'ın da belirttiği gibi, yabancı dil öğrenme gereksiniminin tepeden inme bir baskı ile tüm topluma yüklenmesi durumunda, başarılı bir sonuç elde edilememektedir.

Bu bağlamda, yetişkinlerin yabancı dil öğrenme çabaları, yabancı dilin önemini ve bugün için ne denli gerekli olduğunu daha iyi kavramış bireyler olarak, çocuklara göre, daha bilinçli görülebilir. Buna karşılık, tartışmalı bir konu olmakla birlikte, yetişkin bireylerin dil öğrenme çabalarında, yaşlarının ilerlemiş olması olumsuz bir etken olabilir. Yabancı dil öğrenmek için en uygun dönemin 11-20 yaş arasında olduğu belirtilmektedir (Sunel, 1994, 122). Bu nedenle, bu yaşlardan sonra yabancı dil öğrenmekte güçlük çekilebilir. Yabancı dilin, genellikle, küçük yaşlarda daha kolay ve rahat öğrenildiği belirtilmektedir (Yıldırım, 1998, 723). Bu konuda, çocuk ve yetişkin ayrımının yapılması pek de uygun değildir. Bazı araştırmalarda, yaş, ikinci dilin öğrenilme oranı ya da kazanımında yordayıcı olarak görülmemektedir. Bu konudaki başarı, kavramsal giridilerin niteliğine ve duyuşsal giriş özelliğine bağlıdır. Çocukların sahip oldukları, doğal dil edinme kapasitesini yetişkinlerin de korudukları ve bazı yetişkinlerin ikinci dildeki yeterlik düzeylerini en yüksek düzeylere çıkarıp ana dilleri gibi kullanabildikleri dikkate alınmalıdır (Krashen, 1986, 43-45).

Çocuğun, ana diliyle ilgili bilinci geliştikçe, bir yabancı dili öğrenmesi güçleşmektedir. Buna karşılık, ana dilinin gramer kurallarını iyi öğrenen bir çocuk, yabancı dili daha rahat öğrenebilir (Yıldırım, 1998, 723). Ana dilini iyi bilen bir öğrencinin yabancı dilde başarılı olma olasılığı daha fazladır (Ekmeççi, 1983, 25). Buradan hareketle, yabancı dil öğrenmek isteyen

bir kişi, öncelikle kendi ana dilini, bu dilin işleyiş mantığını çok iyi öğrenmelidir (Sunel, 1989, 140). Etkili bir ana dil eğitimi almayan bireylerin yabancı dil öğrenme başarılarının düşük olması şaşırtmamalıdır.

Bu etkenlerin yanı sıra, toplumsal ve ailevi gerilimler, öğrenenin kendi içsel, ruhsal ya da çevresel sorunları, ana dil alışkanlıklarının etkisinde kalarak öğrendiklerini yabancı dile yansıtması gibi etkenler de yetişkinlerin yabancı dil öğrenmesini sınırlayabilir (Cem, 1979, 73-74). Örneğin, öğretim elemanlarının çeşitli nedenlerle yabancı dil bilgi ve becerilerini geliştirme olanaklarının ya hiç olmaması ya da bunlardan sınırlı olarak yararlanmaları; yabancı dili geliştirmeye yönelik etkili çalışma yöntemleri geliştirememiş olmaları gibi etkenler bu sınırlılıklar çerçevesinde düşünülebilir.

Araştırmalar, ikinci dil kazanmada bireyin, hedef dilin kültürü ile ilişkisinin derecesinin hedef dili kazanma derecesini belirleyen temel değişken olduğunu belirtmekte, kültürleşmenin güdüleyici rolüne dikkat çekmektedirler. Araştırma bulguları, ikinci dil ortamında bulunma süresi ile dil yeterliliği arasında da ilişki olduğu yönündedir. Ayrıca, dil ne kadar çok kullanılırsa o kadar çok kazanılmaktadır. Bu nedenle, ikinci dilin kullanımı da önemli bir değişken durumundadır (Krashen, 1986, 37-50). Bu açılarından, öğretim elemanlarının bir yabancı dili üst düzeyde öğrenebilmeleri için, o dilin kültürel ortamıyla etkileşimde bulunmaları ve o dili sıklıkla kullanmaları gerekmektedir.

Öğretim elemanlarının yabancı dil gelişimini sınırlayan önemli etkenlerden birisi de daha önce geçirmiş oldukları yabancı dil öğrenme yaşantılarıdır. Öğretim elemanlarının örgün eğitim sistemi basamaklarında aldıkları yabancı dil öğreniminin niteliği yabancı dil gelişiminde önem taşır. İlk, orta ve yüksek öğretim basamaklarında edinilen yabancı dildeki ön öğrenmeler sonraki öğrenmeleri olanaklı kılıcı ya da kolaylaştırıcı rol oynayabilir. Öğretim elemanlarının ön öğrenmelerinde eksiklikler ve yanlışlıklar bulunması sonraki dönemlerde yabancı dil öğrenmelerini engelleyebilir ya da güçleştirebilir. Bu nedenle, yeni öğrenmeleri, olanaklı kılıcı ya da kolaylaştırıcı nitelikte olan, önkoşul öğrenmelerin belirlenip tamamlanması gerekir (Senemoğlu, 1997, 422-423). Üniversitelerde görev yapan öğretim elemanlarının, tamamen yakın kısmının Türkiye'deki eğitim sisteminde yetiştiği göz önüne alındığında, Türk

Eğitim Sistemi bünyesindeki yabancı dil öğretimi ile ilgili sorunlardan olumsuz yönde etkilenmemesi düşünülemez.

Türkiye’de, Cumhuriyetin kuruluşundan bugüne dek, eğitim sistemi bünyesinde yabancı dil eğitime daima yer verilmiş ve çeşitli programlar uygulanmıştır. Bugün, Türk Eğitim Sisteminde, ilköğretimden başlayarak yükseköğretime kadar her basamakta yabancı dil eğitimi verilmektedir (Sözer, 1986, 177-178). Milli Eğitim Bakanlığı’nca, ilköğretim okullarından mezun olan öğrencilerin orta düzeyde İngilizce bilmeleri, ortaöğretim kurumlarını bitirdiklerinde ise, ileri düzeyde yabancı dil bilgisine sahip olmaları hedeflenmiştir (MEB, 2000, 181). Ancak, Türkiye’de ne ilköğretim, ne de ortaöğretim ve yükseköğretim basamaklarında, herkese etkili bir yabancı dil öğretimi gerçekleştirildiği söylenemez. Okullarda uygulanan yabancı dil öğretim programlarının; amaçlar (hedefler), içerik, öğretme-öğrenme süreci ve ölçme-değerlendirme boyutları sistem yaklaşımıyla bir bütün olarak ele alınmamıştır (Demirel, 1983, 162-165). Yabancı dil öğretim programlarının hazırlanıp uygulanmasında yetersizlikler bulunmaktadır. Kısacası, yabancı dil öğretiminde yıllardır ciddi sorunlar yaşanmaktadır (Yıldırım, 1998, 726-731; Sunel, 1994, 122-126; Kaya, 1989, 108-115; Demircan, 1988, 173; Sözer, 1986, 188-191). Bu sorunlar karşısında, örgün eğitim sistemi bünyesinde yeterli yabancı dil eğitimi alamayan öğretim elemanlarının, temel yabancı dil bilgi ve becerilerinde eksiklikler bulunması ve bunun sonucunda da yabancı dillerini geliştirmekte, daha üst düzeydeki bilgileri öğrenmekte güçlük çekmeleri yadırganamaz.

Karşılaşılan sorunların giderilmesi ve yabancı dilin nasıl daha etkili biçimde öğretilebileceği konusundaki arayışlar sürmektedir. Ancak, sorunların sürmesi durumunda, yabancı dil öğretiminde erişilmek istenilen hedeflerle erişilenler arasındaki farkın büyümesi kaçınılmazdır. Bu nedenle, eğitim sisteminin alt basamaklarından itibaren tüm eğitim kurumlarında, yabancı dil öğretimine gereken önemin verilerek etkin önlemlerin alınması gerekmektedir. Bu durum, öğretim elemanlarının, yabancı dil sorunlarının giderilmesi, istenilen nitelik ve nicelikte yetiştirilmeleri açısından önem taşımaktadır.

Bu çerçevede, öğretim elemanlarının yabancı dili geliştirme güçlüklerinin neler olduğunu belirleyerek

bunları gidermeye yönelik önlemlerin alınması gerekmektedir. Araştırma konusu da bu gereksinimden kaynaklanmıştır. Bu araştırmanın, öğretim elemanlarının yabancı dili geliştirme güçlüklerinin giderilmesine ve yetiştirilmesine olduğu kadar, yükseköğretime ve buna bağlı olarak tüm eğitim sistemine katkı getireceği düşünülmektedir. Bu düşünceden hareketle, bu araştırmanın amacı; üniversitelerdeki öğretim elemanlarının yabancı dili geliştirmekte güçlük çekip çekmediklerini, bu konudaki güçlüklerinin nedenlerini ortaya koymak ve bunlara ilişkin öneriler getirmektir. Buna göre, araştırma problemi şöyle dile getirilmiştir:

Problem

Üniversitelerdeki öğretim elemanlarının yabancı dili geliştirme güçlüklerinin nedenleri ve bunlara ilişkin önerileri nelerdir?

Alt Problemler

1. Üniversitelerdeki öğretim elemanları yabancı dili geliştirmekte güçlük çekiyorlar mı?
2. Üniversitelerdeki öğretim elemanlarının yabancı dili geliştirme güçlüklerinin nedenleri nelerdir?
3. Öğretim elemanlarının, yabancı dili geliştirebilmek için getirdikleri öneriler nelerdir?

Sayıtlılar

Araştırmada aşağıdaki sayıtlılardan hareket edilmiştir.

1. Öğretim elemanları ankette gerçek görüşlerini yansıtmışlardır.
2. Ölçme aracının geçerliği için başvuru alanların kanısı yeterlidir.

Sınırlılıklar

1. Araştırma; 1999-2000 öğretim yılı 2. yarısında anket uygulandığı sırada; Anadolu, Afyon Kocatepe, Akdeniz, Atatürk, Dicle, Dumlupınar, Osmangazi ve Zonguldak Karaelmes Üniversitelerinin; İktisadi ve İdari Bilimler, Fen Edebiyat ve Mühendislik Fakültelerinde, sosyal ve fen bilimleri alanlarında; Yrd. Doç. ve Arş. Gör. olarak görev yapan öğretim elemanlarından elde edilen verilerle sınırlıdır. Bu üniversitelerde görevli diğer öğretim elemanları araştırma kapsamı dışında tutulmuştur.
2. Araştırma, ankette yer alan görüşlerle sınırlıdır.

Yöntem

Bu araştırmada, "betimleme-survey" (tarama) yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemle göre; var olan olaylar, gruplar, obje ve özelliklerin ne olduğu betimlenmeye, açıklanmaya çalışılır (Kaptan, 1993, 60).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 1999-2000 eğitim-öğretim yılının 2. yarısında, Türkiye'deki; Anadolu, Afyon Kocatepe, Akdeniz, Atatürk, Dicle, Dumlupınar, Osmangazi ve Zonguldak Karaelmes Üniversitelerinin; İktisadi ve İdari Bilimler, Fen-Edebiyat ve Mühendislik Fakültelerinde; Yrd. Doç. ve Arş. Gör. olarak görev yapan 1580 öğretim elemanı oluşturmaktadır.

Araştırmanın örnekleminde ise; 1999 -2000 eğitim-öğretim yılı 2. yarısında yukarıda belirtilen üniversitelerin; İktisadi ve İdari Bilimler, Fen-Edebiyat ve Mühendislik Fakültelerinde, anket formunu dolduran 662 yardımcı doçent ve araştırma görevlisi yansız (random) olarak yer almıştır. Örnekleme giren öğretim elemanları evrenin % 41.89'unu oluşturmuştur.

Verilerin Toplanması

Araştırma verileri, araştırmacı tarafından geliştirilen anketle toplanmıştır. Anketin uygulanması; Afyon Kocatepe, Anadolu, Dumlupınar ve Osmangazi Üniversitelerinde araştırmacı tarafından ilgililerle görüşülerek; diğer üniversitelerde ise, rektörlüklerle yapılan yazışma yoluyla gerçekleştirilmiştir. Böylece, Şubat 2000'de başlayan anket uygulaması Mayıs 2000 sonunda tamamlanmıştır.

Anket; öğretim elemanlarının kişisel bilgileri, yabancı dili geliştirme güçlüklerinin neler olduğu ve yabancı dili geliştirme güçlüklerinin giderilmesine ilişkin önerileri olmak üzere üç bölümden oluşturulmuştur. Öğretim elemanlarından, son iki bölümdeki görüşlere; çok katılıyorum (3), katılıyorum (2), katılmıyorum (1) şeklinde üçlü kategoriye göre yanıt vermeleri istenmiştir. Ölçeğin güvenilirliği Cronbach Alpha tekniğiyle denenmiş ve iç tutarlılık katsayısı .85 olarak hesaplanmıştır

Verilerin Çözümlemesi

Ölçme aracıyla elde edilen verilerin çözümlemesinde; frekans (f), yüzde (%) ve ağırlıklı ortalama ($\bar{x}$) tekniklerinden yararlanılmıştır. Verilerin çözümlemesi-

mesinden elde edilen sonuçlar, yorumlanabilmesi için, geliştirilen bir ölçekle "sürekli" duruma getirilmiştir. Yeni ölçeğin sınırları, verilen seçenekler arasındaki aralık sayısı cevap seçenek sayısına bölünerek ($2:3=0.66$) belirlenmiştir. Böylece yeni ölçeğe göre, ağırlıklı ortalamalar; 1.00-1.66 katılmıyorum, 1.67-2.33 katılıyorum, 2.34-3.00 çok katılıyorum şeklinde yorumlanmıştır.

Bulgular ve Yorumlar

Örnekleme giren öğretim elemanlarına ilişkin kişisel bulgular; ünvanlarına, alanlarına, yaşlarına, KPDS sınavına girme durumlarına ve bu sınavdan aldıkları puanlara göre belirlenmiştir. Bu verilere göre; öğretim elemanlarının, % 66.77'si Araş. Gör., % 33.23'ü Yrd. Doç.; % 66.01'i fen bilimleri, % 33.99'u sosyal bilimler alanında; % 52.42'si 20-29 yaşlarında, % 37.61'i 30-39 yaşlarında, % 8.76'sı ise 40-49 yaşları arasındadır. Öğretim elemanlarının % 82'si Kamu Personeli Dil Sınavına (KPDS) girmiştir. Bunlardan, % 35.77'sinin bu sınavdan aldığı puan 49'un altındadır. Puanı 60'ın altında olan öğretim elemanlarının oranı ise, % 54'dür. Buna göre, öğretim elemanlarının yarısının yabancı dil düzeyinin düşük olduğu söylenebilir.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın birinci alt problemi, "Üniversitelerdeki öğretim elemanları yabancı dili geliştirmekte güçlük çekiyorlar mı?" biçiminde belirtilmiştir. Bu problemi yanıtlamak için, örnekleme giren öğretim elemanlarının yabancı dili geliştirmekte güçlük çekip çekmedikleri incelenmiştir. Tablo 1'de de görüldüğü gibi, anketi yanıtlayan toplam 662 öğretim elemanından yalnız 146'sı (% 22.05'i) yabancı dili geliştirmekte güçlük çekmediğini, buna karşılık, 109'u (% 16.47'si) çok çektiğini, 407'si (%61.48'i) ise güçlük çektiğini

Tablo 1

Öğretim Elemanlarının Yabancı Dili Geliştirme Durumu

Geliştirmede Güçlük Çekme Düzeyi	Sayı (f)	Yüzde (%)
Çok çekiyorum	109	16.47
Çekiyorum	407	61.48
Çekmiyorum	146	22.05
Toplam	662	100

belirtmiştir. Bu bulgulara göre, öğretim elemanlarının, 516'sının, yani, yarısından fazlasının (% 77.95) yabancı dili geliştirme güçlüğünün olduğu ve güçlük çekmeyen çok az bir kesim bulunduğu söylenebilir.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmada, ikinci ve üçüncü alt problemlere; yabancı dili geliştirmekte güçlük çeken ve çok çeken

öğretim elemanlarının (n: 516) görüşlerine dayalı olarak yanıt aranmıştır. Araştırmanın ikinci alt problemi; “Öğretim elemanlarının yabancı dili geliştirme güçlüklerinin nedenleri nelerdir?” biçiminde dile getirilmiştir. Öğretim elemanlarının yabancı dili geliştirme güçlüklerinin nedenlerine ilişkin belirttikleri görüşlerin, frekans (f), yüzde (%), ağırlıklı ortalamaları ($\bar{x}$) ve sıralaması Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2

Öğretim Elemanlarının Yabancı Dili Geliştirme Güçlüklerinin Nedenlerine İlişkin Görüşleri

Görüşler	Çok Katılıyorum (3)		Katılıyorum (2)		Katılmıyorum (1)		Toplam Yanıt (n:516)	$\bar{x}$	Sıra
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)			
Yurt dışında kalma olanağı bulamama.	302	62.52	140	28.99	41	8.49	483	2.54	1
Üniversitede etkili yabancı dil kurslarının düzenlenmemesi.	267	53.72	160	32.19	70	14.09	497	2.39	2
Yeterli zaman ayıramama.	212	41.73	242	47.64	54	10.63	508	2.31	3
Bulunduğu ortamdaki olanakların yetersizliği	213	42.43	222	44.22	67	13.35	502	2.29	4
Yabancı dil düzeyini belirleyen ölçütlerin yüksek olması.	194	40.41	200	41.67	86	17.92	480	2.22	5
Yabancı dille, bilimsel çalışma alanı dışında uğraşmama.	162	33.40	256	52.78	67	13.82	485	2.19	6
Yabancı dil öğrenme kapsamının genişliği.	150	32.26	227	48.82	88	18.92	465	2.12	7
Akademik çalışmalarının yoğunluğu	121	24.74	279	57.06	89	18.20	489	2.07	8
Maddi olanakların yetersizliği.	171	33.86	195	38.61	139	27.53	505	2.06	9
Yabancı dil çalışmalarına uzun süre ara verme.	119	24.64	260	53.83	104	21.53	483	2.03	10
Yabancı dili değerlendirme yaklaşımını uygun bulmama.	158	33.12	174	36.48	145	30.40	477	2.02	11
Özel yabancı dil dersleri alamama.	135	28.30	207	43.40	135	28.30	477	2.00	12
Kendi kendine çalışmanın güç olması.	107	21.44	258	51.70	134	26.86	499	1.94	13
Temel bilgilerinde eksiklikler olması	93	19.18	253	52.16	139	28.66	485	1.90	14
Üniversitede girdiği ders saatinin fazlalığı.	98	20.20	213	43.92	174	35.88	485	1.84	15
Verimli çalışma alışkanlıklarının olmaması.	78	15.89	230	46.84	183	37.27	491	1.78	16
Bu konudaki bilgisinin yetersiz olması.	50	10.64	209	44.47	211	44.89	470	1.66	17
İdari görevlerinin olması.	49	10.54	169	36.34	247	53.12	465	1.57	18
Yaşın ilerlemiş olması.	37	7.67	181	37.55	264	54.77	482	1.52	19
Yabancı dili geliştirememeye kaygısı duyma.	40	8.30	152	31.53	290	60.17	482	1.48	20.5
Yabancı dili geliştirmede kararlı olmama.	41	8.52	153	31.81	287	59.67	481	1.48	20.5
Yabancı dil yeteneğinin zayıf olması.	37	7.71	132	27.5	311	64.79	480	1.42	22
Yabancı dile zaman ayırmayı istememe.	28	5.79	115	23.76	341	70.45	484	1.35	23
Yabancı dile ilgi duymama.	24	5.03	108	22.64	345	72.33	477	1.32	24
Yabancı dilini geliştirmeyi gerekli görmeme.	21	4.35	67	13.87	395	81.78	483	1.22	25

Tablo 2 incelendiğinde, öğretim elemanlarının, yabancı dili geliştirme güçlüklerinin nedenleri olarak, birinci sırada 2.54 ağırlıklı ortalama ile “Yurt dışında kalma olanağı bulamama” görüşüne çok katıldıkları, ikinci sırada, “Üniversitede etkili yabancı dil kurslarının düzenlenmemesi” görüşüne 2.39 ağırlıklı ortalama ile çok katıldıkları, üçüncü sırada çok katıldıkları görüş ise, 2.31 ağırlıklı ortalama ile “Yabancı dile yeterli zaman ayıramama” gelmektedir. Bu nedenlerin yanısıra, öğretim elemanları, bulundukları ortamdaki olanakların yetersizliği, yabancı dil düzeyini belirleyen ölçütlerin yüksek olması, yabancı dille bilimsel çalışma alanı dışında uğraşmama, yabancı dil öğrenme kapsamının genişliği, akademik çalışmalarının yoğunluğu, maddi olanakların yetersizliği, yabancı dil çalışmalarına uzun süre ara verme, yabancı dili değerlendirme yaklaşımını uygun bulmama, özel yabancı dil dersleri alamama, kendi kendine çalışmanın güç olması, temel bilgilerinde eksiklikler olması, üniversitede girdiği ders saatinin fazlalığı, verimli çalışma alışkanlıklarının olmaması, bu konudaki bilgisinin yetersiz olması” görüşlerine katılmışlardır.

Tablo 2’de görüldüğü gibi, öğretim elemanları; “yabancı dili geliştirmeyi gerekli görmeme”, “yabancı dile ilgi duymama”, ve “yabancı dile zaman ayırmayı istememe” görüşlerine katılmadıklarını belirtmişlerdir. Bunlardan başka, öğretim elemanları; “yabancı dili geliştirememeye kaygısı duyma, yabancı dili geliştirmede kararlı olmama, bu konudaki bilgisinin yetersiz olması, yabancı dil yeteneğinin zayıf olması, yaşın ilerlemiş olması, idari görevlerinin olması” görüşlerine de katılmamışlardır.

Bu bulgulara dayalı olarak, öğretim elemanlarının yabancı dillerini yurt dışında geliştirme olanaklarının olmadığı söylenebilir. Bunun yanısıra, üniversitelerde öğretim elemanlarının yabancı dili geliştirmelerini sağlayacak etkili yabancı dil kursları düzenlenmediği ve öğretim elemanlarının yabancı dile yeterince zaman ayıramadıkları belirtilebilir. Akademik çalışmalarının yoğun olması ve üniversitede fazla sayıda derse girmeleri zaman ayıramamalarının nedenleri arasında sayılabilir. Öğretim elemanlarının, yabancı dili geliştirebilmek için içinde bulundukları ortamda yeterli olanakların bulunmadığı söylenebilir.

Bununla birlikte, Tablo 2’deki bulgulara göre diğer nedenlerin; yabancı dil düzeyini değerlendiren ölçütlerle

rin yüksek olduğu; öğretim elemanlarının yabancı dil düzeyini değerlendirme yaklaşımının uygun olmadığı; öğretim elemanlarının, yabancı dille bilimsel çalışma alanı dışında uğraşmadıkları; öğrenilecek yabancı dil kapsamının geniş olduğu belirtilebilir. Bu nedenlerin geçerliliği gözetildiğinden olsa gerek, bu araştırmanın yapıldığı esnada, yabancı dil düzeyini değerlendirme ölçütü düşürülmüş; ayrıca, yabancı dil değerlendirme kapsamı da daraltılmıştır. Buna göre, öğretim elemanlarının, akademik kariyerlerinde ilerleyebilmelerinde gerekli yabancı dil koşulunu karşılamak için, Fen Bilimleri, Sağlık Bilimleri ve Sosyal Bilimler olmak üzere üç ayrı alanda Üniversitelerarası Kurul Yabancı Dil Sınavı’na (ÜDS) girmeleri ve bu sınavdan; doçent adaylarının 65 veya daha fazla (Doçentlik Sınav Yönetmeliği, 2000, 3-4), doktora öğrencilerinin de 50 veya daha fazla puan almaları koşulu getirilmiştir. (Kanun, 2000, 3). ÜDS’nin ilk uygulaması 16 Aralık 2000 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Bu uygulama bu konudaki bazı güçlükleri bir ölçüde gidermiş olabilir.

Araştırma bulgularına göre, öğretim elemanlarının yabancı dili geliştirmek için maddi olanaklarının yetersiz olduğu; özel yabancı dil dersleri alamadıkları; kendi kendilerine çalışmakta güçlük çektikleri; yabancı dil çalışmalarına uzun süre ara verdikten sonra geliştirmeye çalıştıkları ve temel yabancı dil bilgilerinin yetersiz olduğu yorumları getirilebilir. Bu yetersizliklerin ise, önemli ölçüde okullarda verilen yabancı dil öğretiminin niteliğinden kaynaklandığı söylenebilir.

Elde edilen bulgulara göre, öğretim elemanlarının; yabancı dil yeteneklerini zayıf görmedikleri, yabancı dili geliştirmeyi gerekli gördükleri, yabancı dile ilgi duydukları ve zaman ayırmak istedikleri anlaşılmaktadır. Ayrıca, yabancı dillerini geliştirememeye gibi bir kaygılarının olmadığı, geliştirmekte kararlı oldukları, yaşın ilerlemiş olmasının ve idari görevlerinin olmasının yabancı dili geliştirmede pek bir engel oluşturmadığı söylenebilir.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın üçüncü alt problemi; “Öğretim elemanlarının, yabancı dili geliştirebilmek için getirdikleri öneriler nelerdir?” biçiminde dile getirilmiştir. Öğretim elemanlarının yabancı dili geliştirme güçlüklerinin giderilmesine ilişkin önerilerinin frekans (f), yüzde (%) ve ağırlıklı ortalamaları (X) Tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo 3

Öğretim Elemanlarının Yabancı Dili Geliştirebilmek İçin Getirdikleri Öneriler

Öneriler	Çok Katılıyorum (3)		Katılıyorum (2)		Katılmıyorum (1)		Toplam Yanıt	X̄	Sıra
	(f)	(%)	(f)	(%)	(f)	(%)	(n:516)		
Akademik kariyerin başlangıcında yeterli olanaklar sağlanmalıdır.	378	76.67	111	22.52	4	0.81	493	2.76	1
Üniversitede etkili yabancı dil kursları düzenlenmelidir.	370	75.51	111	22.65	9	1.84	490	2.74	2
Yurt dışındaki dil kurslarına katılma olanağı verilmelidir.	352	71.40	125	25.35	16	3.25	493	2.68	3
Öğretim elemanlarına belli merkezlerde hizmet-içi yabancı dil eğitimi sağlanmalıdır.	328	67.49	141	29.01	17	3.50	486	2.64	4
Yabancı dil kursları ücretsiz olmalıdır.	327	67.15	122	25.05	38	7.80	487	2.59	5
Üniversiteler arasında işbirliği yapılmalıdır.	302	61.89	165	33.81	21	4.30	488	2.58	6
Yabancı dil gelişme düzeyi amaçlara göre değerlendirilmelidir.	305	62.5	155	31.76	28	5.74	488	2.57	7
Yabancı dil gelişiminde çalışma alanına ağırlık verilmelidir.	286	58.73	167	34.29	34	6.98	487	2.52	8
Özel yabancı dil kurslarına katılma fırsatı verilmelidir.	244	50.73	196	40.75	41	8.52	481	2.42	9
Üniversitedeki görevlerin (ders, sınav, idari görev vb.) yükü azaltılmalıdır.	217	44.47	225	46.11	46	9.42	488	2.35	10
Yabancı dil düzeyi akademik kariyerin her aşamasında değerlendirilmelidir	143	29.79	175	36.46	162	33.75	480	1.96	11

Tablo 3’de görüldüğü gibi, öğretim elemanlarının katılmadıkları öneri bulunmamaktadır. Öğretim elemanları, “yabancı dil düzeyi akademik kariyerin her aşamasında değerlendirilmelidir.” önerisine katıldıklarını ($\bar{X}$: 1.96); diğer önerilere ise çok katıldıklarını belirtmişlerdir. Öğretim elemanlarının, birinci sırada ($\bar{X}$: 2.76), “Akademik kariyerin başlangıcında yeterli olanaklar sağlanmalıdır”; ikinci sırada ($\bar{X}$: 2.74), “Üniversitede etkili yabancı dil kursları düzenlenmelidir”; üçüncü sırada ise ($\bar{X}$: 2.68), “Yurt dışındaki dil kurslarına katılma olanağı verilmelidir.” önerilerine çok katıldıkları görülmektedir. Bunların yanı sıra, “Öğretim elemanlarına belli merkezlerde hizmet-içi yabancı dil eğitimi sağlanmalıdır”, “Yabancı dil kursları ücretsiz olmalıdır” “Üniversiteler arasında işbirliği yapılmalıdır.”, “Yabancı dil gelişme düzeyi amaçlara göre değerlendirilmelidir.”, “Yabancı dil gelişiminde çalışma alanına ağırlık verilmelidir.” önerilerine de çok katıldıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 3’e göre, öğretim elemanlarının en son sıralarda katıldıkları önerilerin ise, “Özel yabancı dil kurslarına katılma fırsatı verilmelidir”, “Üniversitedeki görevlerin yükü azaltılmalıdır”, “Yabancı dil düzeyi akademik kariyerin her aşamasında değerlendirilmelidir.” önerileri olduğu görülmektedir.

Elde edilen bu bulgulara göre, öğretim elemanları, öncelikle: akademik kariyerlerinin başlangıç aşamasında, yabancı dil gelişimini sağlayacak yeterli olanakların verilmesini, üniversitelerde etkili dil kurslarının düzenlenmesini ve yurt dışındaki dil kurslarına katılma olanağı verilmesini önermişlerdir.

Öğretim elemanları, belli merkezlerde yabancı dil eğitiminin verilmesini, yabancı dil kurslarının ücretsiz olmasını, bu konuda üniversitelerin işbirliği içinde olmasını, özel yabancı dil kurslarına katılma olanağının verilmesini ve üniversitedeki ders, sınav, idari görev gibi yüklerinin azaltılmasını önermektedirler.

Bunlardan başka, yabancı dilin, çalışma alanına ağırlık verilerek geliştirilmesi ve gelişme düzeyinin amaçlara göre değerlendirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Daha önce de belirttiği gibi, bu araştırmanın yapıldığı tarihlerde, kapsamı bilimsel çalışma alanlarına göre düzenlenmiş Üniversitelerarası Kurul Yabancı Dil Sınavının uygulanmaya başlaması bu önerilerin yerindeliliğini ortaya koyduğu söylenebilir.

Öğretim elemanlarının, yabancı dil düzeyinin akademik kariyerin her aşamasında değerlendirilmesi görüşünde olmaları ise, yabancı dil düzeyinin yalnızca doçentliğe kadar değil, sonrasında da gerekli olduğundan, doçentlik ve profesörlük aşamalarında da değerlendirilmesi şeklinde yorumlanabilir.

Sonuç ve Öneriler

Araştırmanın alt problemlerinin sınanmasıyla elde edilen bulgular ve yorumlar doğrultusunda, üniversitelerdeki öğretim elemanlarının yabancı dili geliştirmekte güçlük çektikleri sonucuna varılmıştır. Bulgulara göre, yabancı dili geliştirme güçlüklerinin bir nedeni; öğretim elemanlarının yurt dışında kalma olanaklarının bulunmamasıdır. Oysa, yabancı bir dilin ve o dilin kültürünün öğrenilmesinde, o dilin konuşulduğu ülkede bulunmanın önemli katkısı olmaktadır. Güçlüklerin bir diğer nedeni de üniversitelerde öğretim elemanlarına yönelik etkili yabancı dil kursları düzenlenmemesidir. Öğretim elemanlarının bulundukları ortamda yabancı dili geliştirme olanakları yetersizdir. Bunların yanı sıra, öğretim elemanları; akademik çalışmalarının yoğun olması, üniversitede girdikleri ders saatinin fazlalığı gibi nedenlerle yabancı dili geliştirmeye yeterince zaman ayıramamaktadırlar. Bununla birlikte, öğretim elemanlarının maddi olanakları yetersizdir ve özel yabancı dil dersleri alamamaktadırlar. Ayrıca, öğretim elemanlarının temel yabancı dil bilgilerinde eksiklikler bulunmaktadır ve üstelik, yabancı dil çalışmalarına uzun süre ara verdikten sonra geliştirmeye çalışmaktadırlar. Öğretim elemanlarının, yabancı dili nasıl geliştirebilecekleri konusundaki bilgileri yeterli olmakla birlikte, kendi kendilerine çalışmakta güçlük çekmektedirler ve verimli çalışma alışkanlıkları bulunmamaktadır.

Bunların yanı sıra, öğretim elemanlarının öğrenmeleri gereken yabancı dilin kapsamının geniş olması ve buna karşılık, öğretim elemanlarının yabancı dille, bilimsel çalışma alanı dışında uğraşmamaları ve yabancı

dillerinin gelişmişlik düzeyini değerlendiren ölçütlerin yüksek olması da yabancı dili geliştirme güçlüklerinin diğer nedenlerdir. Araştırmada varılan bu sonuçlara göre aşağıdaki öneriler getirilmiştir:

1. Türk Eğitim Sisteminin her aşamasında verilen yabancı dil öğretimini etkili ve verimli kılacak önlemler alınmalıdır. Böylece, bu öğrenim basamaklarından geçen üniversitelerdeki öğretim elemanlarının temel yabancı dil bilgi ve becerilerini kazanmaları ve işlevsel olarak kullanmaları sağlanmalıdır.
2. Öğretim elemanlarına, yabancı dillerini geliştirebilmeleri için belli zaman aralıklarıyla yurt dışına gidip bir süre kalma olanakları verilmelidir. Bu konuda, yurt dışındaki üniversitelerle işbirliğine gidilmelidir.
3. Her üniversite, yabancı dil bilgi ve becerisini geliştirmek isteyen ve buna gereksinim duyan öğretim elemanlarına yönelik ücretsiz ya da "uygun" bir ücret karşılığında yabancı dil kursları ve yabancı dili geliştirici çeşitli etkinlikler düzenlemelidir.
4. Üniversitelerarası bir organizasyonla öğretim elemanlarına yabancı dillerini geliştirmeye yönelik yabancı dil eğitim programlarının uygulandığı kurslar, etkinlikler düzenleyecek merkezler belirlenmeli ve bu merkezler tüm üniversitelerin öğretim elemanlarına açık olmalıdır. Bulunduğu ortamda yabancı dili geliştirme olanağı bulamayan öğretim elemanlarının bu merkezlerden yararlanmaları sağlanmalıdır.
5. Yabancı dilin geliştirilmesine akademik kariyerin ilk yıllarında ağırlık verilmeli, eksiklikler yüksek lisans aşamasında büyük ölçüde giderilmelidir. Böylece, sonraki aşamalarda, yabancı dil öğrenme, amaç ya da birincil uğraş olmaktan çıkartılmalı; bilimsel çalışmaların gerçekleştirilmesinde "araç" olarak işlevini sürdürmelidir.
6. Yabancı dilini geliştirme çabası içinde olan öğretim elemanlarına "uygun" koşullar sağlanmalıdır. Bunun için; ders yükünün ve idari görevlerinin azaltılması, gerekli izinlerin verilmesi vb. gibi kolaylıklar tanıyarak yabancı dile gerekli zamanı ayırabilmeleri sağlanmalıdır. Bu çerçevede, üniversiteler öğretim elemanlarına alter-

natif yollar sunmalı, güçlükleri aşmalarına rehberlik etmelidir. Böylece, yabancı dil sorunlarına kalıcı çözümler geliştirilebilir.

7. Bu araştırmanın benzeri bilimsel araştırmalar daha kapsamlı ve çok yönlü olarak gerçekleştirilerek öğretim elemanlarının yabancı dil güçlüklerinin kaynakları ortaya konulmalı ve bunların giderilmesi için çözümler üretilmelidir.

Kaynakça

- Ataunal, A. (1999). *Türkiye’de yükseköğretim (1923-1998): Yasal düzenlemeler ve değerlendirmeler*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Başkan, Ö. (1994). Türkiye’de yabancı dil öğretimi. *Dil Dergisi*, 39-46.
- Büyükerşen, Y. (1992). Çağdaş eğitim anlayışı açısından Türk eğitim sisteminin sorunları ve çözüm önerilerine ilişkin tartışma. *Çağdaş Eğitim Çağdaş Üniversite*, 49-80. Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- Cem, C. (1979). Çocuklarda ve yetişkinlerde yabancı dil öğrenimi. *İzlem: Yabancı Dil Öğretimi Dergisi*, 3, 69-77.
- Demircan, Ö. (1988). *Dünden bugüne Türkiye’de yabancı dil*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Demirel, Ö. (1983). Yabancı dil öğretiminde ölçme ve değerlendirme. Ö. Demirel (Ed.), *Ortaöğretim kurumlarında yabancı dil öğretimi ve sorunları*. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.
- Demirel, Ö. (1999). *İlköğretim okullarında yabancı dil öğretimi*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları. No: 3231.
- Doçentlik Sınav Yönetmeliği. (01 Eylül 2000). *T.C. Resmi Gazete*. 24157.
- Ekmekçi, Ö. (1983). Yabancı dil öğretiminde psiko-sosyal etmenler. Ö. Demirel (Ed.), *Ortaöğretim kurumlarında yabancı dil öğretimi ve sorunları*. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.
- Erden, M. (1998). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. İstanbul: Alkım Yayınları.
- Gülmez, Y. (1987). Yabancı dil öğrenimini yönlendiren etkenler. *Eğitim ve Bilim*, 11, (64), 32-37.
- Hatiboğlu, M. T. (1995). *Yükseköğretim mevzuatı*. Ankara: Selvi Yayınları.
- Kanun: Yükseköğretim Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi ile Bu Kanuna Geçici Maddeler Eklenmesine Dair Kanun. (28 Haziran 2000). *T.C. Resmi Gazete*. 24093 (Mükerrer), (KN: 4584, KT: 22. 6. 2000).
- Kaptan, S. (1993). *Bilimsel araştırma ve istatistik teknikleri*. Ankara: Rehber Yayınevi.
- Kaptan, S. (1999). Kökümüzü kurutuyorlar. *Çağdaş Eğitim*, 24, (258), 4-6.
- Kaya, Y. K. (1989). *İnsan yetiştirme düzenimize yeni bir bakış: eğitimde model arayışı*. Ankara: Bilim Yayınları.
- Krashen, S. D. (1986). *Principles and practice in second language acquisition*. New York: Pergamon Press.
- Littlewood, W. T. (1988). *Foreign and second language learning*. New York: Cambridge University Press.
- MEB. (2000). *İlköğretim okulu ders programları 4. Sınıf*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Senemoğlu, N. (1997). *Gelişim öğrenme ve öğretim: Kuramdan uygulamaya*. Ankara: Spot Matbaacılık.
- Sözer, E. (1986). Türkiye’deki üniversitelerde bilim-meslek alanlarına Yönelik Yabancı Dil Eğitimi. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, (2), 177-202.
- Sunel, H.. (1989). Yabancı dil öğretiminde metot sorunu. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4, 137-143.
- Sunel, H. (1994). Yabancı dil öğretimi ve yabancı dille öğretim. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10, 121-127.
- TBMM Kararı. (05 Temmuz 2000). Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık (2001-2005) Kalkınma Planının Onaylandığına İlişkin Karar. *T.C. Resmi Gazete*. 24100 (Mükerrer). (KN: 697, KT: 27. 6. 2000).
- Yaşar, Ş. (1993). *Yabancı dilde okuma becerilerinin geliştirilmesinde küçük gruplarla öğretim yönteminin etkililiği*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 693.
- Yıldırım, N. (1998). İlköğretim dört ve beşinci sınıflarında yabancı dil öğretimi ve karşılaşılan güçlükler. *Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi VII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildiri Metinleri*. Cilt: I, 723-732, (9-11 Eylül 1998). Konya.

Geliş	14 Ocak 2002
İnceleme	2 Nisan 2002
Kabul	2 Mayıs 2002